12 skyrius.

ĮMONĖS SKOLŲ APSKAITA

Įmonės skolos buhalterinėje apskaitoje vadinamos įsipareigojimais. Pagal neapibrėžtumo lygį, įsipareigojimai skirstomi į tris rūšis: įprastus įsipareigojimus ir neapibrėžtuosius įsipareigojimus. Pastarajai kategorijai priskirtini įsipareigojimai neįtraukiami į balansą, o informacija apie juos pateikiama aiškinamajame rašte. *Pagal 38-ąjį VAS atidėjiniai ir neapibrėžtieji įsipareigojimai apskaitoje nėra pripažįstami.*

12.1. Įmonės skolų rūšys ir apskaita

Reglamentuota:

Įsipareigojimų apskaitą reglamentuoja 19-asis Verslo apskaitos standartas „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai ir turtas bei poataskaitiniai įvykiai“. Šio dokumento dabar galiojančią ir ankstesnes redakcijas galite rasti „Pačiolio“ elektroniniame norminių aktų sąvade *Apskaita*. III.1. Verslo apskaitos standartai.

Įprastus **<u>įsipareigojimus</u>**, kurie toliau bus įvardijami kaip įsipareigojimai, Verslo apskaitos standartai apibrėžia kaip prievolę, atsirandančią dėl atliktų ūkinių operacijų, kuri turės būti įvykdyta ir kurios dydį galima objektyviai nustatyti.

Finansinėje apskaitoje pripažįstant įsipareigojimus, remiamasi keturiais kriterijais:

1) **praeities ūkinės operacijos, sukuriančios įsipareigojimą, egzistavimas**. Visa finansinė apskaita grindžiama kaupimo principu – ūkiniai įvykiai į įmonės apskaitą traukiami tada, kai jie įvyksta. Vadinasi, ir įsipareigojimai pripažįstami tik tuomet, kai atliekama ūkinė operacija, dėl kurios atsiranda arba gali atsirasti tam tikra prievolė. Tokia praeities operacija gali tapti įmonės pasirašyta sutartis, atlikti darbai ar įsigytas turtas, teisės aktų nuostatos, sukuriančios prievolę įmonei, įsigaliojimas ir kt. Kitaip tariant, įsipareigojimai nepripažįstami, jeigu operacija dar tik įvyks ateityje. Pavyzdžiui, pasirašomas ketinimų protokolas ar sutartis, bet ji dar nepradėta vykdyti;

2) **prievolės**, reiškiančios tam tikrą įsipareigojimą, **egzistavimas**. Įsipareigojimo atsiradimas visada siejamas su esamu ar galimu prievolės atsiradimu. <u>Prievolės</u> sąvoka apibrėžta LR civiliniame kodekse: tai teisinis santykis, kai skolininkas privalo atlikti kreditoriaus naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą. Kitaip tariant, tai įmonės neatšaukiamas susitarimas su kitu fiziniu ar juridiniu asmeniu, kad ji kažką atliks

pastarojo naudai. Įsipareigojimai registruojami tik tada, kai egzistuoja įmonės prievolė. Pavyzdžiui, skola tiekėjui registruojama, kai įmonė privalo atsiskaityti už prekes (ji yra gavusi šias prekes) iki tam tikros datos. Mokėtinas darbo užmokestis registruojamas, kai darbuotojas atliko jam darbo sutartimi pavestą darbą, ir dėl to įmonė privalo su juo už tai atsiskaityti darbo sutartyje numatytomis sąlygomis;

3) **būtinybė naudoti** įmonės **ekonominius išteklius** prievolei įvykdyti. Ekonominių išteklių panaudojimas prievolei įvykdyti suprantamas kaip įmonės turto panaudojimas. Tiesa, tai gali būti ir įmonės sąnaudų padidėjimas, pajamų sumažėjimas ar naujų įsipareigojimų prisiėmimas. Jeigu prievolei įvykdyti nereikės naudoti įmonės išteklių, joks įsipareigojimas nepripažįstamas. Pavyzdžiui, įmonė įsipareigoja leisti šalia įsikūrusios mokyklos autobusui pasinaudoti įmonės teritorijoje esančiu keliu;

4) **galimybė įvertinti** prievolei įvykdyti **reikalingų ekonominių išteklių sumą**. Įprastai ši suma nurodoma sutartyje ar kitame prievolę sukuriančiame dokumente. Pavyzdžiui, nupirkus prekes, tiksliai žinoma, kiek už jas reikės sumokėti, arba, apskaičiavus atlyginimą darbuotojui, tiksliai žinoma, kokią sumą jam reikės pervesti.

Įmonės įsipareigojimai pagal jų padengimo laikotarpį skirstomos į ilgalaikius ir trumpalaikius. **Ilgalaikiai įsipareigojimai** yra tie, kuriuos įmonė turės įvykdyti vėliau nei per vienerius metus (pavyzdžiui, įmonei paėmus iš banko paskolą penkeriems metams, toks finansinis įsipareigojimas laikomas ilgalaikiu). **Trumpalaikiai įsipareigojimai** – tai įsipareigojimai, kuriuos įmonė turės vykdyti per vienerius finansinius metus (pavyzdžiui, darbo užmokesčio įsipareigojimas visada yra trumpalaikis, nes darbo užmokestis turi būti mokamas kas mėnesį). Svarbiausia, kad įsipareigojimai į ilgalaikius ir trumpalaikius būtų teisingai suskirstyti balanse. Laikotarpiuose tarp metinių ar tarpinių finansinių ataskaitų (taip pat ir balanso) parengimo toleruojama, kad grupuojant įsipareigojimus nebus išlaikytas 12 mėn. terminas.

Minėtas klasifikavimas įpareigoja, kad ilgalaikių įsipareigojimų dalis, kuri turės būti apmokėta per ateinančius vienerius metus, būtų priskirta trumpalaikiams įsipareigojimams. Kiekvieną kartą, prieš sudarant finansines ataskaitas, **būtina patikrinti visus ilgalaikius įsipareigojimus** ir tą jų dalį, kurią įmonė turės padengti per artimiausius 12 mėn., reikės įtraukti į atitinkamas trumpalaikių įsipareigojimų sąskaitas.

12.1.1 Įsipareigojimų tiekėjams apskaita

Įsipareigojimai tiekėjams susidaro tada, kai įmonė, **vykdydama tipinę veiklą**, iš trečiųjų šalių perka prekes ar paslaugas. Tai skolos žaliavų ar prekių tiekėjams, paslaugų, kurios naudojamos gaminant produkciją ar parduodant prekes, teikėjams ir pan. Visos kitos įsigyjant turtą ar paslaugas susidariusios skolos registruojamos kaip kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai, o ne įsipareigojimai tiekėjams. Pavyzdžiui, įsigyjant ilgalaikį turtą susidariusios skolos, už konsultantų ir teisininkų paslaugas mokėtinos sumos ir kt., įsipareigojimais tiekėjams nelaikomos. Taip siekiama, kad toje pačioje įsipareigojimų sąskaitoje nebūtų apskaitomos ir nuolatinių, ir pavienių ar atsitiktinių operacijų metu susidarančios skolos.

Įsipareigojimų tiekėjams susidarymas dokumentuojamas tiekėjo išrašytais prekių ar paslaugų pardavimą pagrindžiančiais dokumentais – sąskaita faktūra arba PVM sąskaita faktūra (žr. 14 skyrių). Įsipareigojimai tiekėjams apskaitoje registruojami mokėtinos sumos verte. Į ją įskaičiuojamas ir tiekėjui mokėtinas pridėtinės vertės mokestis.

Žinotina!

■ Kai prekės ar paslaugos perkamos išsimokėtinai per ilgesnį kaip 12 mėnesių laikotarpį, o sutartyje palūkanos nenurodytos arba jų dydis reikšmingai skiriasi nuo rinkos palūkanų normos, įmonės visą mokėtiną sumą turi diskontuoti iki dabartinės vertės, taikydamos rinkos palūkanų normą. Tokiu atveju diskontuota (sumažinta) suma įvertinamos nupirktos prekės ar paslaugos ir pripažįstamas įsipareigojimas, o nominaliosios ir diskontuotos verčių skirtumas pripažįstamas finansinės ir investicinės veiklos sąnaudomis per visą skolos grąžinimo laikotarpį. ■

Užregistruotų įsipareigojimų vertę vėliau gali tekti koreguoti, pavyzdžiui, pripažinti mokėtinas palūkanas (palūkanų apskaita aptarta toliau šiame poskyryje prie gautų paskolų apskaitos), todėl ilgalaikių įsipareigojimų pradinę vertę, siekiant išsaugoti informaciją, tikslinga užregistruoti atskiroje analitinėje sąskaitoje. Knygoje pateiktame sąskaitų plane ilgalaikių įsipareigojimų sąskaitose pradinei įsipareigojimo vertei registruoti skirtos analitinės 42X0 sąskaitos *Nominalioji vertė*. Trumpalaikių įsipareigojimų sąskaita nedetalizuota, nes įprastai už trumpalaikes skolas palūkanos neskaičiuojamos.

TIPINĖS ĮSIPAREIGOJIMŲ TIEKĖJAMS REGISTRAVIMO SĄSKAITŲ KORESPONDENCIJOS:

D 20X Atsargos arba 6 kl. sąskaitos **D** 2441 Pirkimo ir importo PVM **K** 443 Trumpalaikiai įsipareigojimai tiekėjams	trumpalaikėn skolon perkant žaliavas, prekes ar paslaugas
D 20X Atsargos arba 6 kl. sąskaitos **D** 2441 Gautinas PVM **K** 424 Ilgalaikiai įsipareigojimai tiekėjams	ilgalaikėn skolon perkant žaliavas, prekes ar paslaugas
D 424 Ilgalaikiai įsipareigojimai tiekėjams **K** 443 Trumpalaikiai įsipareigojimai tiekėjams	finansinių metų pabaigoje per sekančius metus mokėtiną skolų dalį perkeliant į trumpalaikius įsipareigojimus
D 424 arba 443 Įsipareigojimai tiekėjams **K** 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai	įvykdant įsipareigojimus tiekėjams

Jeigu įmonė, ketindama nupirkti prekių ar paslaugų, sumoka tiekėjui avansą, tokia sumokėta suma negali būti registruojama įsipareigojimų tiekėjams sąskaitose. Šis **išankstinis mokėjimas** laikomas įmonės turtu. Jis registruojamas specialioje 208 sąskaitoje *Sumokėti avansai*. Išankstiniai mokėjimai už ilgalaikį turtą registruojami ilgalaikio turto sąskaitose (žr. 4 skyrių).

TIPINĖS IŠANKSTINIŲ MOKĖJIMŲ TIEKĖJAMS REGISTRAVIMO SĄSKAITŲ KORESPONDENCIJOS:

D 208 Sumokėti avansai **K** 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai	iš anksto sumokant už prekes ar paslaugas
D 1260 Sumokėti avansai už ilgalaikį materialųjį turtą **K** 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai	iš anksto sumokant už ilgalaikį materialųjį turtą
D 20X Atsargos arba 6 kl. sąskaitos **D** 2441 Pirkimo ir importo PVM **K** 208 Sumokėti avansai	gavus prekes ar paslaugas, už kurias buvo iš anksto sumokėta

Įsipareigojimai tiekėjams apskaitoje gali būti registruojami naudojant atskirą pirkimo skolon apskaitai skirtą žurnalą arba bendrąjį žurnalą. Detalesnė informacija apie įsipareigojimus tiekėjams įprastai kaupiama įmonės pasirinkimu pildomose analitinėse *Įmonės įsipareigojimų apskaitos kortelėse* (žr. 1 (12.1) pavyzdį) ar kituose registruose. Šie registrai naudojami siekiant detalizuoti konkrečias įsipareigojimų tiekėjams sąskaitas. Tai pagalbiniai dokumentai, kuriais negrindžiamos jokios atliktos ūkinės operacijos. Nėra griežtai reglamentuota, kaip šiuos registrus naudoti. Be to, teisės aktai nereikalauja juos pildyti. Jie gali būti naudojami kaip viena iš įsipareigojimų tiekėjams analitinės apskaitos ir kontrolės priemonių, kuriose registruojami visi su konkrečiu tiekėju susiję susidarę ir įvykdyti įsipareigojimai.

12.1.2. Gautų paskolų apskaita

Įmonė savo veiklą gali finansuoti skolindamasi pinigų. Paskolos gavimą pagrindžia paskolos sutartis, kurioje aptariamos paskolos sąlygos, ir pinigų gavimą pagrindžiantis dokumentas: kasos pajamų orderis, banko mokėjimo nurodymas ar kt. (žr. 9 skyrių).

Knygoje pateiktame sąskaitų plane iš banko gautoms ilgalaikėms paskoloms registruoti skirta 422 sąskaita *Skolos kredito įstaigoms*. Čia registruojamos tos paskolos, kurios turės būti grąžintos vėliau nei po vienerių metų. Trumpalaikėms paskoloms registruoti skirta 441 subsąskaita *Skolos kredito įstaigoms*.

Gautos paskolos į apskaitą įtraukiamos registruojant gautą pinigų sumą. Už ilgalaikes paskolas dažnai mokamos palūkanos, todėl pradinę paskolos vertę tikslinga užregistruoti atskiroje analitinėje sąskaitoje. Knygoje pateiktame sąskaitų plane pradinei paskolų vertei registruoti skirtos analitinės sąskaitos, kurių kodai baigiasi „0“, pavyzdžiui, analitinė 42200 sąskaita *Nominalioji vertė*.

TIPINĖS GAUTŲ PASKOLŲ PRIPAŽINIMO SĄSKAITŲ KORESPONDENCIJOS:

D 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai **K** 441X Skolos kredito įstaigoms	gavus trumpalaikę paskolą
D 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai **K** 422X0 Skolų kredito įstaigoms nominalioji vertė	gavus ilgalaikę paskolą

1 (12.1) pavyzdys

MB „Rūta“
(įmonės pavadinimas)
123456789
(įmonės kodas)

Skolų tiekėjams apskaitos kortelė

Kontrolinė sąskaita	*4430*
Įsipareigojimai tiekėjams	

Tiekėja *SIA Master Go, F.Sadovņikova iela 41, Rīga, tel. +371 29490785*
(pavadinimas, įm. kodas, adreas, tel. Nr., kita svarbi informacija)

Sąskaita *LV28HABA0551022207300* **Bankas** *AS „Bank“* **Kredito limitas** *3000 Eur*

Eil. Nr.	Skolos atsiradimas			Mokėjimo sąlygos	Skolos sumažėjimas				Skolos likutis		Pastabos
	data	dok. Nr.	suma, Eur		data	dok. Nr.	pardavimo diskontai	suma, Eur	suma, Eur	suma, Eur	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	*20X1-11-29*	*SAP Nr. 098*	*2 000,00*	*iki 12-31*					*2 000,00*	*276,48*	
2.	*20X1-12-31*								*2 000,00*	*289,30*	
3.					*20X2-02-08*	*MP 90*		*20 000,00*	*0,00*	*0,00*	

Šio dokumento pildomą šabloną rasite internete: www.pačiolis.lt

D 422X0 Skolų kredito įstaigoms nominalioji vertė **K** 441X Skolos kredito įstaigoms	finansinių metų pabaigoje per sekančius metus grąžintiną ilgalaikių paskolų dalį perkeliant į trumpalaikius įsipareigojimus
D 441X Skolos kredito įstaigoms **K** 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai	grąžinant trumpalaikę paskolą ar jos dalį

Už gautas paskolas įprastai mokamos **palūkanos**. Įmonės apskaitos ir mokesčių politikoje nustatytu periodiškumu turi būti pripažįstamos mokėtinos palūkanos, kurių suma pridedama prie bendros paskolos vertės. Už suteiktas paskolas sumokėtos ar mokėtinos palūkanos pripažįstamos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudomis.

Norint apskaitoje užregistruoti palūkanų sąnaudas, rekomenduojama surašyti *buhalterinę pažymą*, kurioje būtų pateiktas palūkanų apskaičiavimas. Kai palūkanas apskaičiuoja kredito įstaiga, iš kurios buvo paimta paskola, palūkanų apskaičiavimas ir nurašymas iš banko sąskaitos galėtų būti pagrįstas banko sąskaitos išrašu. Kaupiamoms palūkanoms registruoti tikslinga skirti atskirą gautų paskolų *Nominaliosios vertės* sąskaitą papildančią analitinę sąskaitą. Knygoje pateiktame sąskaitų plane sukauptoms palūkanoms registruoti skirtos analitinės sąskaitos, kurių kodai baigiasi „3“, pavyzdžiui, analitinė 42203 sąskaita *Sukauptos palūkanų sąnaudos*.

TIPINĖS SUKAUPTŲ PALŪKANŲ REGISTRAVIMO SĄSKAITŲ KORESPONDENCIJOS:

D 6802 Kitų gautų paskolų palūkanų sąnaudos K 441X Skolos kredito įstaigoms	pripažįstant trumpalaikių paskolų palūkanų sąnaudas
D 6802 Kitų gautų paskolų palūkanų sąnaudos **K** 42203 Sukauptos palūkanų sąnaudos	pripažįstant ilgalaikių paskolų palūkanų, mokėtinų po vienerių metų, sąnaudas
D 441X Skolos kredito įstaigoms **K** 27 Pinigai ir pinigų ekvivalentai	sumokant apskaičiuotas palūkanas

Dėmesio – MOKESČIAI!

Pelno mokesčio apskaičiavimo tikslais tuo atveju, kai įmonė gauna ilgalaikes ar trumpalaikes paskolas be palūkanų iš susijusio asmens (pagal Pelno mokesčio įstatymą), palūkanas, kurių nereikia mokėti, įmonė gali priskirti leidžiamiems atskaitymams, bet tik tokiu atveju, jeigu asocijuotasis asmuo, kuris suteikė paskolą, „menamas“ palūkanas įtraukė į gautas pajamas. Šiuo atveju įmonė turėtų turėti ir mokesčių administratoriaus reikalavimu pateikti įrodymus (dokumentus), kad asocijuotasis asmuo, kuris jam suteikė paskolą, „menamas“ palūkanas įtraukė į savo apmokestinamąsias pajamas.

Suteiktos paskolos apskaitoje gali būti registruojamos bendrajame žurnale. Detalesnė informacija apie suteiktas paskolas įprastai kaupiama įmonės pasirinkimu pildomose analitinėse *Įmonės įsipareigojimų apskaitos kortelėse* (žr. 1 (12.1) pavyzdį) ar kituose registruose.

Praktinė iliustracija

MB „Rūta“ 20X1 m. vasario 6 d. iš banko gavo 100 000 eurų paskolą. Sutartyje sulygtos 6 proc. metinės palūkanos. Pagal sutartį paskolos grąžinimo terminas atidedamas metams. Už šį laikotarpį mokamos palūkanos. Praėjus metams, įmonė paskolą turės grąžinti per 12 mėnesių pagal tokį grafiką:

Data	Likutis laikotarpio pradžioje, €	Pagrindinės sumos padengimas, €	Palūkanos, €	Įmokos suma, €	Likutis laikotarpio pabaigoje, €
1	2	3	4	5	6
20X1 03 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 04 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 05 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 06 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 07 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 08 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 09 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 10 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 11 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X1 12 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X2 01 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X2 02 06	100 000,00	0,00	500,00	500,00	100 000,00
20X2 03 06	100 000,00	8 106,64	500,00	8 606,64	91 893,36
20X2 04 06	91 893,36	8 147,18	459,47	8 606,64	83 746,18
20X2 05 06	83 746,18	8 187,91	418,73	8 606,64	75 558,27
20X2 06 06	75 558,27	8 228,85	377,79	8 606,64	67 329,42
20X2 07 06	67 329,42	8 270,00	336,65	8 606,64	59 059,42
20X2 08 06	59 059,42	8 311,35	295,30	8 606,64	50 748,08
20X2 09 06	50 748,08	8 352,90	253,74	8 606,64	42 395,17
20X2 10 06	42 395,17	8 394,67	211,98	8 606,64	34 000,51
20X2 11 06	34 000,51	8 436,64	170,00	8 606,64	25 563,87
20X2 12 06	25 563,87	8 478,82	127,82	8 606,64	17 085,04
20X3 01 06	17 085,04	8 521,22	85,43	8 606,64	8 563,82
20X3 02 06	8 563,82	8 563,82	42,82	8 606,64	0,00

Komentaras: paskola turės būti grąžinta vėliau nei po vienerių metų, todėl finansinėje apskaitoje ji registruojama kaip ilgalaikė paskola. Jos vertė lygi gautų pinigų sumai:

D 271 Sąskaitos bankuose	100 000 €	
K 42200 Ilgalaikių įsipareigojimų pagal kredito sutartis nominalioji vertė		100 000 €

Kas mėnesį pripažįstamos sukauptos palūkanų sąnaudos. Jos laikomos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudomis. Paskolos grąžinimo laikotarpiai nesutampa su kalendoriniais mėnesiais, todėl teisingiausia apskaičiuoti kiekvienam mėnesiui tenkančią palūkanų dalį. Tiesa, dėl sumų nereikšmingumo galima vadovautis paskolos grąžinimo grafike nurodytomis palūkanų sumomis, pavyzdžiui, vasario

28 d. pripažinti palūkanų sumą, kuri apskaičiuota kovo 6 d. (500 eurų). Kadangi palūkanos turės būti sumokėtos jau kitą mėnesį po jų apskaičiavimo, jos pripažįstamos trumpalaikiais įsipareigojimais ir registruojamos atitinkamoje sąskaitoje. Tokie įrašai daromi kiekvieno mėnesio pabaigoje surašant buhalterinę pažymą:

D 68021 Palūkanos už gautas paskolas	500 €	
K 4403 Kitų ilgalaikių įsipareigojimų einamųjų metų dalis		500 €

Registruojant palūkanų sumokėjimą, apskaitoje mažinamas įsipareigojimas:

D 4403 Kitų ilgalaikių įsipareigojimų einamųjų metų dalis	500 €	
K 271 Sąskaitos bankuose		500 €

20X1 m. gruodžio 31 d., pasibaigus finansiniams metams, iš ilgalaikių paskolų turi būti iškeliama ta paskolos dalis, kuri bus grąžinta per 20X2 metus. Perkeliama tik pagrindinės skolos sumos padengimo dalis (žr. mokėjimo grafiko 3 skiltį). Jeigu ir 20X2 metais būtų mokamos tik palūkanos, šio įrašo daryti nereikėtų. Tokių įrašų reikės kiekvienų finansinių metų pabaigoje:

D 42200 Ilgalaikių įsipareigojimų pagal kredito sutartis nominalioji vertė	82 914,96 €	
K 4403 Kitų ilgalaikių įsipareigojimų einamųjų metų dalis		82 914,96 €

20X2 m. kovo 6 d. pradėjus grąžinti paskolą, apskaitoje mažinama paskolos pagrindinės dalies suma. Pagal paskolos grąžinimo grafiką pervedant mėnesio įmoką, apskaitoje nurašoma dalis skolos nominaliosios vertės ir grąžinamų palūkanų suma. 20X2 m. kovo 6 d., mokant pirmąją įmoką, daromas toks įrašas (tokių įrašų reikės kiekvieną mėnesį):

D 4403 Kitų ilgalaikių įsipareigojimų einamųjų metų dalis	8 606,64 €	
K 271 Sąskaitos bankuose		8 606,64 €

12.1.3. Užsienio valiuta mokėtinų sumų apskaita

Visos ūkinės operacijos apskaitoje turi būti registruojamos naudojant Lietuvos Respublikos piniginį vienetą – eurą. Žaliavos, prekės, paslaugos ar kitas turtas gali būti perkami iš užsienio tiekėjų už užsienio valiutą. Taip pat paskolos gali būti gaunamos iš kredito įstaigų ar kitų asmenų užsienio valiuta.

Užsienio valiuta vykdomos operacijos dar vadinamos **valiutinėmis operacijomis**. Jas atliekant susidariusios užsienio valiuta mokėtinos sumos apskaitos registruose registruojamos mokėtina užsienio valiuta. Be to, jų vertė turi būti perskaičiuojama ir užregistruojama dar ir eurais. Finansinės apskaitos įstatyme numatyta, kad tokiems valiutų perskaičiavimams įmonės gali taikyti Europos centrinio banko skelbiamą orientacinį konkrečios

valiutos santykį arba kituose visuotinai pripažintuose rinkos informacijos šaltiniuose paskelbtą rinkos euro ir užsienio valiutos santykį. Pastarąjį būdą rekomenduojama rinktis tada, kai įmonė tarpusavio susitarimais įpareigota ar kitų aplinkybių verčiama taikyti tam tikrame informacijos šaltinyje skelbiamus valiutos santykius. Jeigu tokių įpareigojimų nėra, patogu rinktis Europos centrinio banko nustatomus santykius. Jie skelbiami ir Lietuvos banko interneto svetainėje www.lb.lt. Perskaičiuojant užsienio valiuta išreikštas sumas į eurus, reikėtų taikyti operacijos atlikimo dieną galiojusį santykį. Jį visada galima sužinoti Lietuvos banko interneto puslapyje, nurodžius reikiamą datą. Prekybos skolų susidarymo data laikoma diena, kada atsargos ar paslaugos buvo nupirktos. Paskolų gavimo data yra pinigų gavimo diena.

Įsidėmėtina!

■ Išimtiniais atvejais, **kai užsienio valiutų santykių svyravimai nereikšmingi** ir kiekvieną sandorį atskirai įvertinti sandorio dienos valiutų santykiu netikslinga, ***gali būti taikomas vidutinis savaitės ar mėnesio valiutų santykis***. Jį taip pat galima sužinoti Lietuvos banko interneto svetainėje nurodžius ne dieną, bet laikotarpį. ■

Kai kurių valiutų santykiai nuolat kinta, todėl valiuta mokėtinas sumas, kurios vadinamos **valiutiniais straipsniais**, tenka perkainoti. Valiutiniai straipsniai privalo būti perkainoti dviem atvejais:

- prieš sudarant finansines ataskaitas, valiutiniai straipsniai perkainojami pagal paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną buvusį valiutų santykį. Jeigu finansiniai metai sutampa su kalendoriniais – pagal gruodžio 31 d. buvusį valiutų santykį;
- prieš registruojant valiuta mokėtinos sumos padengimą, buvusi skola (valiutinis straipsnis) turi būti perkainota taikant padengimo dienos valiutų santykį.

Perkainojus valiutinius straipsnius, susidaro valiutų santykių skirtumai. Jie pripažįstami finansinės ir investicinės veiklos pajamomis arba sąnaudomis. Kylant valiutų santykiui, didėja mokėtinos sumos vertė eurais. Apskaitoje pripažįstamos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos, kurios registruojamos 6803 sąskaitoje *Neigiama valiutų santykių pokyčio įtaka*. Jeigu valiutų santykis sumažėja, mažėja ir mokėtinos sumos vertė eurais. Apskaitoje pripažįstamos finansinės ir investicinės veiklos pajamos, kurios registruojamos 5803 sąskaitoje *Teigiama valiutų santykių pokyčio įtaka*. Valiutinių straipsnių perkainojimas dokumentuojamas surašant buhalterinę pažymą.

!

Praktinė situacija

MB „Rūta“ 20X1 m. lapkričio 29 d. skolon nupirko prekių, skirtų perparduoti, už 20 000 Lenkijos zlotų (PLN). Už prekes ji atsiskaitė 20X2 m. vasario 8 dieną. Lenkijos zloto ir euro santykiai buvo tokie:

20X1 m. lapkričio 29 d.	–	4,68 Eur/PLN;
20X1 m. gruodžio 31 d.	–	4,63 Eur/PLN;
20X2 m. vasario 8 d.	–	4,72 Eur/PLN.

Komentaras: nupirkus prekes, apskaitoje užregistruojamos prekės ir įsipareigojimas tiekėjui, pildoma *Įmonės įsipareigojimų apskaitos kortelė* (žr. 1 (13.1) pavyzdį). Kadangi sandoris atliktas Lenkijos zlotais, ūkinės operacijos vertė turi būti perskaičiuojama į eurus pagal prekių pirkimo dieną (20X1 m. lapkričio 29 d.) buvusį valiutos santykį: 20 000 PLN : 4,68 Eur/PLN = 4 273,50 Eur. Apskaitoje daromas toks įrašas:

D 204 Pirktos prekės, skirtos perparduoti	4 273,50 €	
K 4430 Įsipareigojimai tiekėjams už prekes ir paslaugas		4 273,50 €

Finansinių metų pabaigoje visi valiutiniai straipsniai turi būti perkainojami. Vadinasi, Lenkijos zlotais tiekėjui mokėtina suma turi būti perkainojama pagal paskutinę finansinių metų dieną (20X1 m. gruodžio 31 d.) buvusį valiutų santykį: 20 000 PLN : 4,63 Eur/PLN = 4 319,65 Eur. Išaugus valiutų santykiui, padidėja įsipareigojimas tiekėjui, todėl apskaitoje pripažįstamos finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos (4 273,50 € – 4 319,65 € = -46,15 €):

D 6803 Neigiama valiutų santykių pokyčio įtaka	46,15 €	
K 4430 Įsipareigojimai tiekėjams už prekes ir paslaugas		46,15 €

Prieš registruojant įvykdytą įsipareigojimą tiekėjui, jis turi būti dar kartą perkainojamas taikant skolos padengimo dieną (20X2 m. vasario 8 d.) buvusį valiutų santykį: 20 000 PLN : 4,72 Eur/PLN = 4 237,29 Eur. Perkainota vertė palyginama su paskutinį kartą (20X1 m. gruodžio 31 d.) nustatytąja. Ši vertė sumažėjo 82,36 € (4 319,65 € – 4 237,29 €), todėl apskaitoje pripažįstamos finansinės ir investicinės veiklos pajamos:

D 4430 Įsipareigojimai tiekėjams už prekes ir paslaugas	82,36 €	
K 5803 Teigiama valiutų santykių pokyčio įtaka		82,36 €

Perkainojus valiutinius straipsnius, iš apskaitos registrų nurašomas padengtas įsipareigojimas tiekėjui:

D 4430 Įsipareigojimai tiekėjams už prekes ir paslaugas	4 237,29 €	
K 2715 Sąskaitos bankuose Lenkijos zlotai		4 237,29 €

12.2. Įmonės skolų suderinimas

Įmonės **skolų inventorizacija** – viena iš būtinų procedūrų, kuri turi būti atliekama bent kartą per metus prieš sudarant metines finansines ataskaitas. Jos tikslas – patvirtinti apskaitos duomenų ir įsipareigojimų sumų teisingumą. Įsipareigojimų inventorizacija atliekama su kreditoriais suderinant tarpusavio skolų likučius. Inventorizacijos atlikimo ir skolų derinimo tvarkos tesės aktai nereglamentuoja, todėl pačios įmonės turėtų nusistatyti

taikytinas procedūras ir apibrėžti, kokiais atvejais ir kokias skolas būtina derinti, kokių skolų derinti nereikia. Nesuderintos skolos arba skolos, kurios iš viso nebuvo derintos, didina apskaitos klaidų riziką. Klaidą aptikus pavėluotai, ją taisyti gali būti sudėtinga.

Skolų suderinimo iniciatorius įprastai yra kreditorius, tačiau ir pati įmonė, žinodama, kad jos kreditoriai skolų nederina, gali imtis iniciatyvos tai atlikti. Prieš derinant skolas, pagal inventorizacijos atlikimo dienos būklę buhalterijoje apskaičiuojami įsipareigojimų likučiai. Skolos gali būti derinamos įvairiais būdais: el. pašto pranešimu, į kurį atsakydamas skolininkas patvirtins skolos dydį, arba siunčiant specialų dokumentą – *skolų suderinimo aktą*, kurį skolininko atstovas turėtų patvirtinti parašu. Skolos gali būti suderintos ir žodžiu. Skirtingoms skoloms gali būti pasirinkti skirtingi būdai. Labai mažos vertės skolų, kurios įmonei nereikšmingos, galima iš viso nederinti, o įmonei ypač svarbias skolas (pvz., kai už jų pavėluotą grąžinimą numatytos didelės sankcijos arba kai yra keletas tarpusavio skolų ir kyla rizika, kad kreditorius ne visus mokėjimus įskaitė teisingai) rekomenduojama įforminti pasirašant *skolų suderinimo aktą* (žr. 1 (12.2) pavyzdį). Taip bus sumažinta vėlesnių tarpusavio ginčų rizika.

Jokių specialių reikalavimų skolų suderinimo aktui teisės aktai nenumato. Juose, kaip ir kituose apskaitos dokumentuose, turėtų būti nurodyta:

- dokumento pavadinimas (*Skolų suderinimo aktas*);
- įmonės, siunčiančios skolų suderinimo aktą, pavadinimas, teisinė forma, buveinė, kodas, registras, kuriame kaupiami ir saugomi duomenys apie įmonę;
- akto sudarymo data;
- skolos suma, buvusi skolos suderinimo akte nurodytą dieną, skolos atsiradimo priežastis ir data.

Nors dabartiniai įstatymai neįpareigoja pasirašyti apskaitos dokumentų, tačiau kilus ginčui aktas be jį patvirtinančio parašo bus bevertis, todėl aktą rekomenduojama pasirašyti asmeniškai arba saugiu elektroniniu parašu. Taip pat patartina nurodyti ir pasirašiusiojo duomenis.

Kreditorius, gavęs suderinimo aktą, jį taip pat turėtų pasirašyti, patvirtindamas duomenis, ir grąžinti siuntėjui. Jeigu jis nesutinka su nurodyta skolos suma, būtina nurodyti nesutikimo priežastis.

!

Praktinė situacija

MB „Saulė“ 20X1 m. spalio 23 d. nupirko iš MB „Mėnuo“ prekių už 12 000 eurų. Pagal pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas, MB „Saulė“ už prekes turi atsiskaityti per 90 dienų.

Komentaras: MB „Saulė“, 20X1 m. gruodžio 31 d. derindama įsipareigojimų likučius, išsiunčia MB „Mėnuo“ skolų suderinimo aktą (žr. 1 (12.2) pavyzdį).

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Muitinės departamentui prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Valstybinei socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos Respublikos finansų ministerijai, savivaldybių administracijoms (dėl jų administruojamų mokesčių ir išteklių fondų) ir kredito įstaigoms mokėtinos sumos derinamos šių subjektų nustatyta tvarka.

1 (12.2) pavyzdys

MB „Saulė“, 123456789
(įmonės pavadinimas, kodas)
Dangaus g. 8, Vilnius
(įmonės adresas)
Įmonė įregistruota VĮ Registrų centro
Vilniaus m. skyriuje, reg. Nr. 3452

MB „Mėnuo“
(gavėjo įmonės pavadinimas, kodas)
Smėlio g. 564, Klaipėda
(adresas)

SKOLŲ SUDERINIMO AKTAS

20X2 m. *sausio 15* d. Nr. *X201-15*

Vilnius
(sudarymo vieta)

Prašome patvirtinti, kad sutinkate, kad **mūsų įmonės skola Jūsų įmonei buvo** *12 000,00 Eur* (suma)
20X1 m. *gruodžio 31* d. apskaitos duomenimis.

Eil. Nr.	Skolos susidarymas			Skolos padengimas			Skolos likutis, Eur	Atsiradimo priežastis
	dokumentas	data	suma, Eur	dokumen-tas	data	suma, Eur		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	*PVM s. f.*	*20X1 10 23*	*12 000,00*				*12 000,00*	*prekių*
	ME Nr. 145							*pardavimas*

Įmonės vadovas *direktorius* (pareigos) *A. Gavel,-* (parašas) *Algis Gavelis* (vardas, pavardė)
Vyr. buhalteris *S. Jak,-* (parašas) *Saulius Jakas* (vardas, pavardė)

PATVIRTINIMAS

Jūsų nurodyta skolos suma *12 000* Eur *00* ct *20X1 12 31* (data)
yra teisinga su tokiomis išimtimis

Įmonės vadovas *direktorius A. Šiukšt,- Aloyzas Šiukšta*
(pareigos, parašas, vardas, pavardė)
Vyr. buhalterė *E. Jonait,- Eugenija Jonaitienė*
(parašas, vardas, pavardė)

Šio dokumento pildomą šabloną rasite internete: www.pačiolis.lt

Skolų suderinimas su Valstybine mokesčių inspekcija. Mokestinių prievolių likučių suderinimo su Valstybine mokesčių inspekcija tvarka nustatyta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. V-314. Įmonė, norėdama suderinti mokestinių prievolių likučius, Valstybinei mokesčių inspekcijai turi pateikti prašymą. Prašymas gali būti teikiamas elektroniniu būdu arba raštu. Per 5 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos įmonei parengiamas suderinimo aktas. Su parengtu suderinimo aktu įmonė gali susipažinti, suderinti ir patvirtinti jį, prisijungusi prie Mano VMI, arba suderinimo aktą gali gauti paštu.

Mokestinių prievolių derinimas su Valstybine mokesčių inspekcija turi vieną svarbią ypatybę – mokesčių administratorius suderinimo akte pateikia informaciją pagal prievolės sumokėti mokesčius atsiradimo dieną. Skola valstybės biudžetui atsiranda deklaracijos pateikimo ir mokesčio sumokėjimo termino pabaigos dieną. Jeigu įmonė iki nustatytos mokesčio sumokėjimo dienos neperveda mokesčio į biudžetą, fiksuojama mokesčio mokėtojo skola. Vadinasi, įmonės apskaitoje užregistruota skolos biudžetui suma dažniausiai nesutampa su mokesčių administratoriaus suderinimo akte nurodyta mokestinės prievolės suma. Pavyzdžiui, už gruodžio mėnesį į biudžetą mokėtina pridėtinės vertės mokesčio suma buhalterinėje apskaitoje yra įregistruojama gruodžio 31 dienos duomenimis. Mokesčių administratorius įmonės mokėtiną PVM sumą fiksuoja kaip skolą valstybės biudžetui tik deklaracijos pateikimo dieną – sausio 25 d. ir tik tuomet, jeigu mokesčių mokėtojas mokesčio nesumoka laiku.

Derinant skolas su Valstybine mokesčių inspekcija, reikia atkreipti dėmesį į mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčių sumokėjimo ir deklaravimo ypatybes, ypač kai mokesčiai mokami avansu. Pavyzdžiui, įmonė avansu sumokėtą pelno mokestį apskaitoje registruoja turto sąskaitoje. Metams pasibaigus, buhalteris, apskaičiavęs mokestinio laikotarpio pelno mokestį, registruoja mokėtiną pelno mokesčio sumą, sumažinęs ją per metus sumokėtu avansiniu pelno mokesčiu, ir pagal gruodžio 31 dienos duomenis balanse parodo pelno mokesčio įsipareigojimą. Mokesčių administratorius tokios pelno mokesčio skolos neįtrauks į suderinimo aktą, taip pat neįtrauks ir per metus avansu sumokėto avansinio pelno mokesčio, jeigu šį mokestį įmonė mokėjo laikydamasi avansinio pelno mokesčio mokėjimo terminų ir per metus pervedė visą deklaracijoje nurodytą mokesčio sumą.

Jeigu yra mokestinių prievolių likučių nesutapimų, mokesčių mokėtojas turi pateikti dokumentus, patvirtinančius mokesčių sumokėjimą, arba atlikti kitus su mokesčių apskaita susijusius veiksmus.

Skolų suderinimas su Valstybinio socialinio draudimo fondu. Įmonės, mokančios valstybinio socialinio draudimo įmokas, šių įmokų skolas gali pasitikrinti LR apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų duomenų bazėje ir Elektroninėje draudėjų aptarnavimo sistemoje (EDAS). Šiose sistemose automatiškai suformuojama VSD ir sveikatos draudimo fondo lėšų ataskaita F4 bei VSD įmokų, delspinigių ir baudų skolų sumokėjimo atidėjimo ataskaita F4-1. Šios ataskaitos skirtos įmonės ir „Sodros“ duomenims sutikrinti ir jų teisingumui patvirtinti.

Pagal VSDFV prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-94 patvirtintas Draudėjų finansinių ataskaitų sudarymo ir patvirtinimo

taisykles, įmonė, metams pasibaigus, privalo patvirtinti EDAS sistemoje suformuotas finansines ataskaitas, kuriose, „Sodros“ teritorinių skyrių duomenimis, pateikiami įmonės skolų likučiai. Finansinės ataskaitos F4 parengiamos kiekvienai įmonei už kiekvieną apdraustųjų asmenų, kurie draudžiami skirtingomis socialinio draudimo rūšimis ar už kuriuos mokamos skirtingo dydžio socialinio draudimo įmokos pagal skirtingus įmokų kodus, grupę. Įmonėms parengiamos ir pateikiamos ketvirčio ir metų draudėjo finansinės ataskaitos. Įmonė bet kurią dieną iš Fondo valdybos informacinėje sistemoje esančių duomenų taip pat gali susiformuoti preliminarias draudėjo finansines ataskaitas.

Tokias ataskaitas įmonės turi galimybę suformuoti ir pasitikrinti likučius kas ketvirtį, bet patvirtinti privalo tik metinę ataskaitą. Metinė ataskaita turi būti patvirtinta iki kitų metų, einančių po ataskaitinių metų, sausio 31 dienos. Finansinių ataskaitų sudarymo ir patvirtinimo taisyklės nustato šiuos metinių ataskaitų tvirtinimo būdus:

- pasirašant ataskaitą saugiu elektroniniu parašu EDAS sistemoje;
- pateikiant pasirašytą popieriuje atspausdintą finansinę ataskaitą.

Jeigu įmonė iki nurodyto termino nepatvirtintų metinės ataskaitos, būtų laikoma, kad EDAS sistemoje suformuoti duomenys yra teisingi. Jeigu įmonė pastebėtų metinėje finansinėje ataskaitoje klaidų ar nesutapimų, dėl ataskaitos patikslinimo ji turėtų kreiptis į VSDFV teritorinį skyrių.

Atkreiptinas dėmesys: kitaip nei visi kiti mokesčiai, valstybinio socialinio draudimo įmokos derinamos cento tikslumu, todėl draudėjų finansinėse ataskaitose duomenys pateikiami eurais cento tikslumu pagal ataskaitinio laikotarpio paskutinės dienos duomenis.